

VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISYYDEN MUODOT JA OSAAMINEN TOISEN ASTEEN OPPILAITOKSISSA

Siru Korkala

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Raportit ja selvitykset 2021:3

© Opetushallitus

Raportit ja selvitykset 2021:3

ISBN 978-952-13-6732-8 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Taitto: Grano Oy

www.oph.fi

SISÄLTÖ

1	TAUSTAA	5
	Selvityksen metodit ja kohdejoukko	6
2	KANSAINVÄLINEN TOIMINTA OPPILAITOKSISSA	7
3	VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN TILA OPPILAITOKSISSA	9
	Menetelmiä ja välineitä virtuaalisessa kansainvälisessä toiminnassa.	10
	Valmiudet virtuaaliseen kansainväliseen toimintaan	12
	Monimuotoisuus liikkuvuuden uutena mahdollisuutena.	15
4	KOKEMUKSIA VIRTUAALISESTA KANSAINVÄLISESTÄ TOIMINNASTA	16
	Mikä innostaa virtuaalisuuteen kv-toiminnassa?	16
	Kohti tasa-arvoisempaa ja ympäristöystävällisempää toimintaa?	18
5	VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN KRIITTISET PISTEET	21
6	LOPUKSI	23
	VINKKEJÄ VIRTUAALISEEN KANSAINVÄLISEEN TOIMINTAAN	25
	HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ	26

1 TAUSTAA

Keväällä 2020 puhjennut pandemia sulki maiden väliset rajat ja muutti samalla myös koulutuksen parissa tapahtuvan kansainvälisen toiminnan luonnetta. Lukioiden ulkomaille suuntautuvat opintoretket, oppimisprojektit sekä työpajat ja ammatillisten oppilaitosten ulkomaille suuntautuvat työelämässä oppimisen jaksot ja oppilaitosjaksot peruuntuivat. Lisäksi jo alkaneet tai haetut kehittämishankkeet, jotka sisälsivät liikkuvuutta, muuttivat täysin muotoaan.

Syksyllä 2020 toteutetun selvityksen tavoitteena oli kyselyllä ja haastatteluilla selvittää, millaiset edellytykset oppilaitoksissa on virtuaaliseen kv-toimintaan ja millaisia virtuaalisia keinoja kansainvälisten toiminnan ylläpitämiseksi on toisen asteen oppilaitoksissa mahdollisesti jo käytetty. Tässä selvityksessä tarkastelun kohteena oli kaikki oppilaitosten kansainvälinen toiminta rahoituslähteestä riippumatta. Selvityksen kysely toteutettiin syyskuussa 2020 ja syventävät haastattelut marraskuussa 2020. Tämä raportti pyrkii valottamaan niitä kokemuksia ja mahdollisuuksia, joita oppilaitoksissa on ehditty jo hankkia kevään ja alkusyksyn 2020 aikana.

Koska tilanne on uusi, toivovat oppilaitokset hyviä ja toimivia esimerkkejä siitä, miten kansainvälistä yhteistyötä ja liikkuvuutta voi pitää yllä virtuaalisesti.

Vuoden 2019 aikana 10,3 prosenttia perustutkinto-opintonsa aloittaneista 16-25 -vuotiaista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kävi opintoihinsa liittyvällä ulkomaanjaksolla. Lukioiden liikkuvuusluvut kerätään lukuvuosittain ja 11,2 prosenttia opintonsa aloittaneista lukiolaisista kävi vaihto-oppilaana tai muulla ulkomaanjaksolla lukuvuonna 2019-2020. Kansainvälinen liikkuvuus on ollut laskusuunnassa erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa jo ennen poikkeusoloja (laskua 17 % vuoteen 2018), mutta kevään 2020 vaikutus näkyy kaikkein voimakkaimmin lukioissa, joissa liikkuvuus laski edelliseltä lukuvuodelta 66 prosenttia. Aiempina lukuvuosina noin kolmasosa lukiossa aloittaneista kävi ulkomaanjaksolla.

Erasmus+ -ohjelma on merkittävä kansainvälisen liikkuvuuden tukiohjelma toisella asteella. Erasmus+ -ohjelmassa virtuaalinen yhteistyö on ollut mahdollista myös ennen pandemiaa, mutta pandemian myötä se on noussut keskeiseksi kansainvälistymisen muodoksi oppilaitoksissa. Ohjelmaoppaassa hakukierrokselle 2020 virtuaaliliikkuvuus määritellään seuraavasti: "Tieto- ja viestintätekniikalla tuetut erilaiset toiminnot – myös verkko-oppiminen – jotka toteuttavat tai helpottavat globaaleja, yhteistyöhön pohjautuvia kokemuksia opetuksessa, koulutuksessa tai oppimisessä". (https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/annexes/annex-iii_fi)

Käytännössä virtuaaliliikkuvuuteen ei ole ollut erityisiä ohjeistuksia esimerkiksi liikkuvuusjaksoille ennen pandemiaa. Syksyllä 2020 ohjelmassa määriteltiin säännöt monimuotoliikkuvuudelle, joka yhdistää sekä virtuaaliliikkuvuuden että myöhemmän fyysisen liikkuvuusjakson. Liikkuvuusjakson voi aloittaa virtuaaliliikkuvuuden jaksolla ja toteuttaa myöhemmin siihen linkittyvän liikkuvuusjakson.

Erasmus+ uudella ohjelmakaudella 2021-2027 tullaan hyödyntämään yhä enemmän digitalisaation tuomia mahdollisuuksia kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi Euroopan komission digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmalla 2021-2027 on kaksi strategista painopistettä: Tehokkaan digitaalisen koulutusekosysteemin kehittäminen ja digitaaliseen muutok-

seen tarvittavien digitaalisten ja -osaamisen parantaminen. (https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_fi)

Raportin luvut 2 ja 3 sisältävät enimmäkseen määrällistä eli kyselyyn perustuvan aineiston analyysia ja luvut 4 ja 5 ovat laadullista eli haastatteluihin perustuvaa aineistoa. Kyselyn jälkeisillä haastatteluilla on pyritty kuvaamaan niitä tunnelmia, mitä virtuaalinen kansainvälisyystoiminta on oppilaitoksissa herättänyt. Tulokset perustuvat kuuden oppilaitoksen edustajan kokemuksiin ja mielipiteisiin, eivätkä siten ole yleistettävissä samalla tavalla kuin kyselytulokset.

Selvityksen metodit ja kohdejoukko

Selvityshanketta varten koottiin ohjausryhmä, johon kuului asiantuntijoita sekä Opetushallituksesta, että muista asiantuntijaorganisaatioista. Yhteistyössä ohjausryhmän kanssa laadittiin kysely, joka lähetettiin nettilinkkinä kaikkiin lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Lukioissa kyselyyn saivat rehtorit ja ammatillisissa oppilaitoksissa kansainvälisyyskoordinaattorit tai -vastaavat. Jokainen oppilaitos sai kuitenkin itse päättää, kuka oli paras henkilö vastaamaan kyselyyn. Kysely oli auki kolme viikkoa syyskuussa 2020.

Kyselyyn vastasi yhteensä 175 oppilaitosta; 80 ammatillista oppilaitosta ja 95 lukiota. Vastausprosentti oli 32, jota voidaan pitää hyvänä. Rehtorit ovat suurin vastaajaryhmä, 40 % kaikista vastanneista. Rungas kolmannes vastaajista on kansainvälisen toiminnan vastuuhenkilöitä (kv-vastaavat ja -koordinaattorit). Lukioissa yli puolet vastanneista on rehtoreita.

TAULUKKO 1. KYSELYYN VASTANNEET OPPILAITOSTYYPIN MUKAAN.

	Rehtori	Opettaja	Kv-toiminnan vastuuhenkilö	Muu	Yhteensä
Ammatillinen oppilaitos	18 (23%)	7 (9%)	39 (49%)	16 (20%)	80 (100%)
Lukio	52 (55%)	16 (17%)	19 (20%)	8 (8%)	95 (100%)
Yhteensä	70 (40%)	23 (13%)	58 (33%)	24 (14%)	175 (100%)

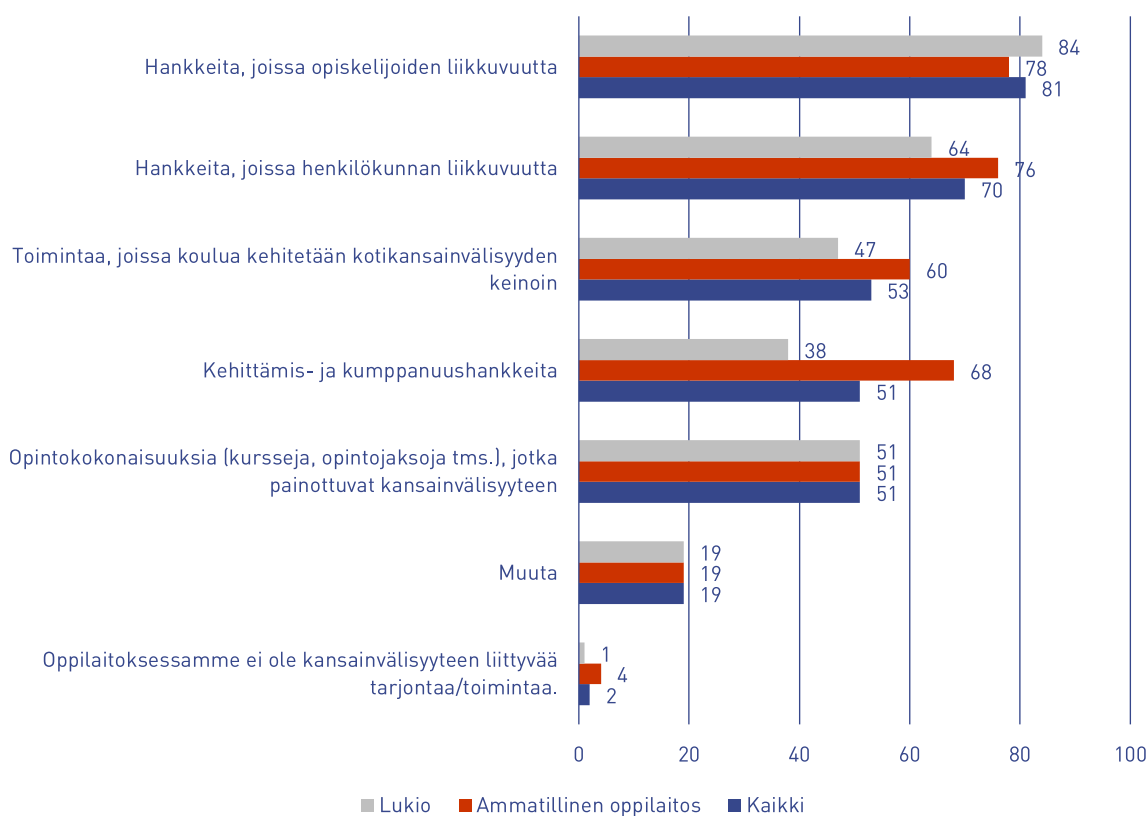
Kyselyn perusteella haastatteluihin valittiin 6 kansainvälisessä toiminnassa aktiivista oppilaitosta; 3 lukiota ja 3 ammatillista oppilaitosta. Kaksi haastatteluihin valituista ammatillisista oppilaitoksista oli suuria eli lähes 10 000 opiskelijan oppilaitoksia ja yksi noin 3 000 opiskelijan oppilaitos. Kaikki ammatillisista oppilaitoksista olevat haastateltavat eli 3 henkilöä, ovat taustaltaan kansainvälisen toiminnan vastuuhenkilöitä. Haastatteluihin valituista lukioista kaksi oli keskisuuria 500–800 oppilaan ja yksi pieni alle 100 oppilaan oppilaitos. Lukioista haastateltiin 2 kansainvälisyyskoordinaattoria ja yksi rehtori.

Haastattelukysymykset laadittiin yhteistyössä ohjausryhmän kanssa ja haastattelujen tavoitteena oli saada kuvatuksi niitä hyviä käytänteitä, mitä oppilaitokset ovat tähän mennessä ehtineet virtuaalisessa kansainvälisyystoiminnassa toteuttaa. Kaikki haastattelut tehtiin virtuaalisesti Teams-sovelluksen välityksellä.

2 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA OPPILAITOKSISSA

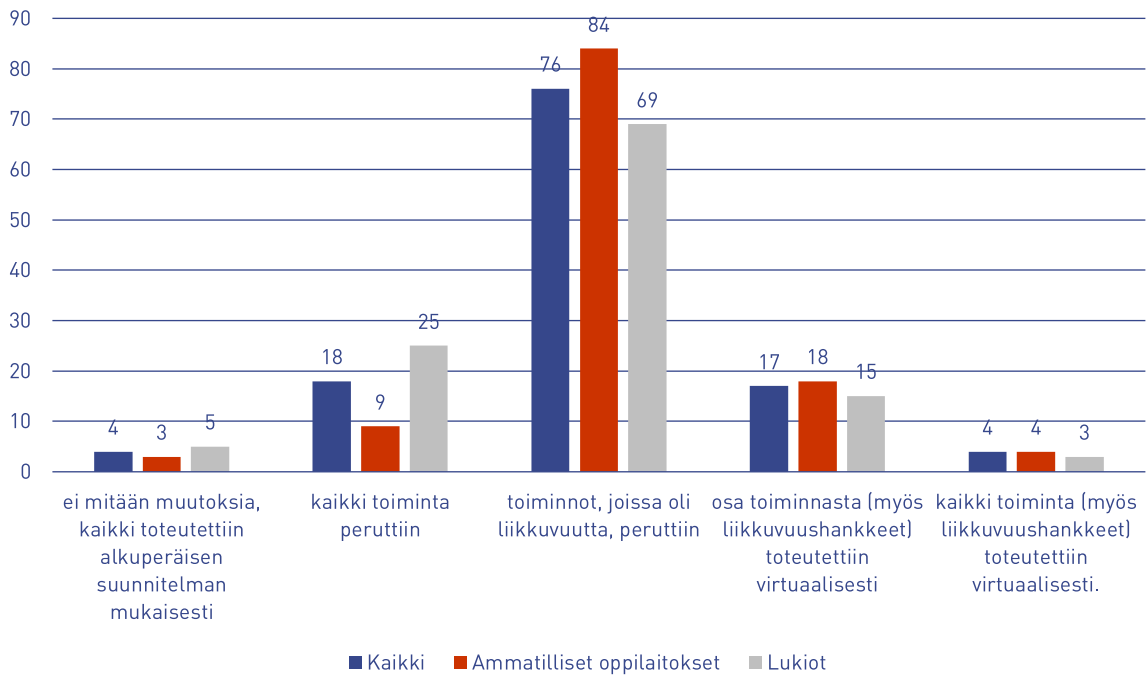
Kyselyn mukaan liikkuvuus eli opiskelijoiden ja henkilökunnan ulkomaanjaksot ovat yleisimpiä kansainvälisen toiminnan muotoja normaalioloissa. Kehittämis- tai kumppanuushankkeita on ollut puolella kyselyyn vastanneista oppilaitoksista, ammatillisissa oppilaitoksissa (68%) huomattavasti enemmän kuin lukioissa (38%).

Kohtaan 'muuta toimintaa' lukioista oli kirjattu mm. ystävyyskoulutoiminta ja kansainväliset vierailijat. Ammatillisissa oppilaitoksissa tähän kohtaan oli kirjattu mm. koulutusvienti ja kansainväliset vierailijat.

KUVIO 1. MILLAISTA KANSAINVÄLINEN TOIMINTA OPPILAITOKSESSANNE ENIMMÄKSEEN ON OLLUT? (%)

Koronapandemia pysäytti lähes kaiken fyysistä kansainvälistä liikkuvuutta sisältävän toiminnan oppilaitoksissa. Kaikista kyselyyn vastanneista 76 % ilmoitti, että kaikki toiminnot, joissa oli liikkuvuutta, peruttiin. Peruutuksia oli ammatillisessa koulutuksessa enemmän kuin lukoissa. Toisaalta ammatillisissa oppilaitoksissa osa toiminnoista (myös liikkuvuushankkeet) toteutettiin virtuaalisesti. Aivan kaiken toiminnan peruuntuminen oli yleisempää lukioissa.

KUVIO 2. MITÄ MUUTOKSIA SUUNNITELTUUN KANSAINVÄLISEEN TOIMINTAAN TULI KEVÄÄLLÄ 2020? (%)

3 VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN TILA OPPILAITOKSISSA

Kokeiluja virtuaalisesta kansainvälisestä toiminnasta on ollut jo 41 prosentilla kyselyyn vastanneista lukioista ja 32 prosentilla ammatillisista oppilaitoksista ja uusia tapoja ja käytänteitä sen toteuttamiseksi kerätään jatkuvasti. Monipuolista kokemusta virtuaalisuudesta on ehtinyt hankkia vasta 5 prosenttia lukioista ja 2 prosenttia ammatillisista oppilaitoksista. Virtuaalisen kv-toiminnan valmisteluja ja pilotointia tekivät jo 18 prosenttia lukioista ja 28 prosenttia ammatillisista oppilaitoksista. Virtuaalisen kv-toiminnan suunnitteluasteella oli viidennes oppilaitoksista ja toinen viidennes vastasi, että heillä ei ole lainkaan virtuaalista kv-toimintaa.

TAULUKKO 2. VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN ROOLI OPPILAITOKSISSA.

	Kaikki %	Ammatilliset oppilaitokset %	Lukiot %
Sitä ei ole ollut lainkaan	20	19	21
Olemme suunnitelleet sitä	20	19	22
Valmistelemme tai pilotoimme parhaillaan virtuaalista toimintaa	18	28	10
Meillä on jo kokeiluja virtuaalisesta kv-toiminnasta	37	32	41
Meillä on monipuolisia kokemuksia virtuaalisesta kv-toiminnasta	5	2	6
	100	100	100

Kyselyn mukaan kansainvälisen toiminnan ylläpitäminen on kuitenkin koettu tärkeäksi oppilaitoksissa. Monille virtuaalinen toiminta on tarkoittanut yhteydenpitoa kansainvälisiin hankkumppaneihin etäkokouksin. Normaalioloissa aloitettuja hankkeita on pyritty jatkamaan erilaisilla virtuaalisilla alustoilla sekä sosiaalisen median avulla. Kysymykseen 'millaista virtuaalinen kansainvälinen toiminta on ollut?' vastattiin hyvin laajalla kirjolla ja oppilaitoksen virtuaalisen kansainvälisen toiminnan määrittely vaikutti olevan avovastausten perusteella vielä useilla pohdinnassa.

Ammatillisissa oppilaitoksissa toiminta on keskittynyt vahvasti tulevien hankkeiden sekä liikkuvuuden vaihtoehtoisten toteutusmallien suunnitteluun, mutta myös hankkeiden loppuseminaareja on järjestetty virtuaalisesti. Lisäksi on jatkettu kansainvälisen liikkuvuuden pitkän aikavälin suunnittelua, digitaalisen toiminnan suunnittelua ja organisoitu virtuaalista kieli- ja kulttuurikahvilaa. Kokeiluja on ollut myös virtuaaliliikkuvuudesta; opiskelijoiden kommunikointi erilaisilla alustoilla sekä etätehtäviä ulkomaisten opiskelijoiden kanssa jne. Tavoitteena on ylläpitää yhteyksiä niin, että yhteistyö jatkuisi entiseen malliin normaalioloissa pandemian jälkeen. Myös kotikansainvälisyyden kehittämiseen on vapautunut resursseja, kun liikkuvuuksia ei ole päästy toteuttamaan.

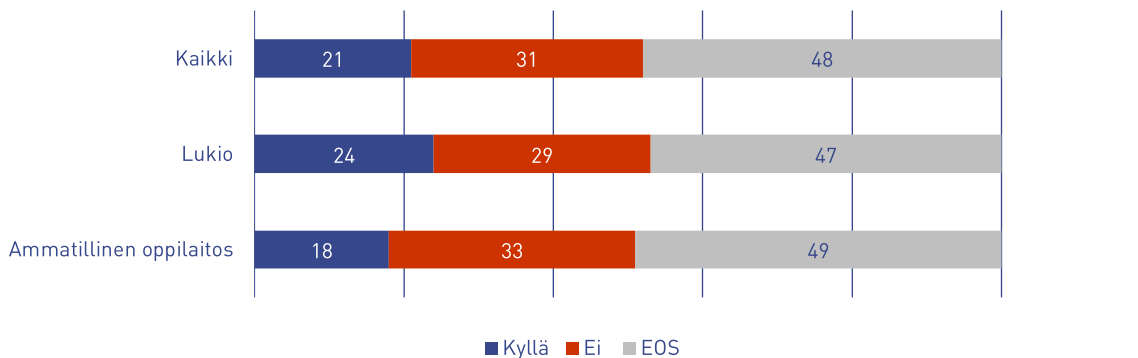
Lukioissa virtuaalinen kansainvälinen toiminta on ollut enimmäkseen opiskelijoiden vuoro-vaikutusta ulkomaisten opiskelijoiden kanssa eri alustoilla. Erilaisia striimauksia kuten esim. vanhojentanssiharjoituksia ulkomaisten kouluryhmien kanssa on myös harrastettu.

'Opiskelijat ovat olleet yhteydessä toisiinsa esim. WhatsApp ryhmissä ja suunnitelleet yhteisen aiheen pohjalta tulevia esityksiään ja koostaneet aihepiirejä.'

(avovastaus, lukio)

Menetelmiä ja välineitä virtuaalisessa kansainvälisessä toiminnassa

Kyselyn mukaan opintojaksoja, joissa hyödynnetään etäyhteyksiä kansainvälisten kumppaneiden kanssa, on varmasti suunnitellut toteuttavansa viidesosa vastanneista oppilaitoksista - lukiot hieman useammin kuin ammatilliset oppilaitokset.

KUVIO 3. LUKUVUODEN 20/21 AIKANA SUUNNITELMISSA KANSAINVÄLISEEN OSAAMISEEN LIITTYVIÄ OPINTOJAKSOJA, JOTKA TOTEUTETAAN AINOASTAAN ETÄYHTEYKSIÄ HYÖDYNTÄEN KANSAINVÄLISEN KUMPPANIN KANSSA (%)

Kysymykseen 'millaisia yhteistyömalleja ja metodeja oppilaitoksessanne on käytetty virtuaalisen kansainvälisyyden toteuttamiseksi?' kirjattiin luetteloja erilaisista sähköisistä alustoista (Teams, Zoom, Skype jne.), joita on hyödynnetty jatkettaessa hankkeita, joissa fyysinen liikkuvuus peruuntui. **Lukiot** hyödyntävät entistä enemmän eTwinning- alustaa kansainvälisten hankkeiden toteutuksessa. Sähköisten alustojen avulla opiskelijat tutustuvat toisiinsa oppitunneilla ja jatkavat usein kommunikointia vapaa-ajallaan, jossain itse valitsemassaan sosiaalisessa mediassa. Hankkeiden kotisivuilla on ollut opiskelijoiden ja opettajien live-esittelyjä. Eräs kumppanuushanke on edennyt lukiossa seuraavasti:

1. Tapaaminen Skypellä
2. Yhteisen aiheen työstäminen verkossa joko samanaikaisesti tai omalla ajalla
3. Tulosten ja lopputuotosten esittely Skypellä
4. Hankkeen dokumentointi eTwinning-ympäristöön tai koulun sisäisesti
5. Hankkeen toiminnan jatkuva raportointi sosiaalisessa mediassa

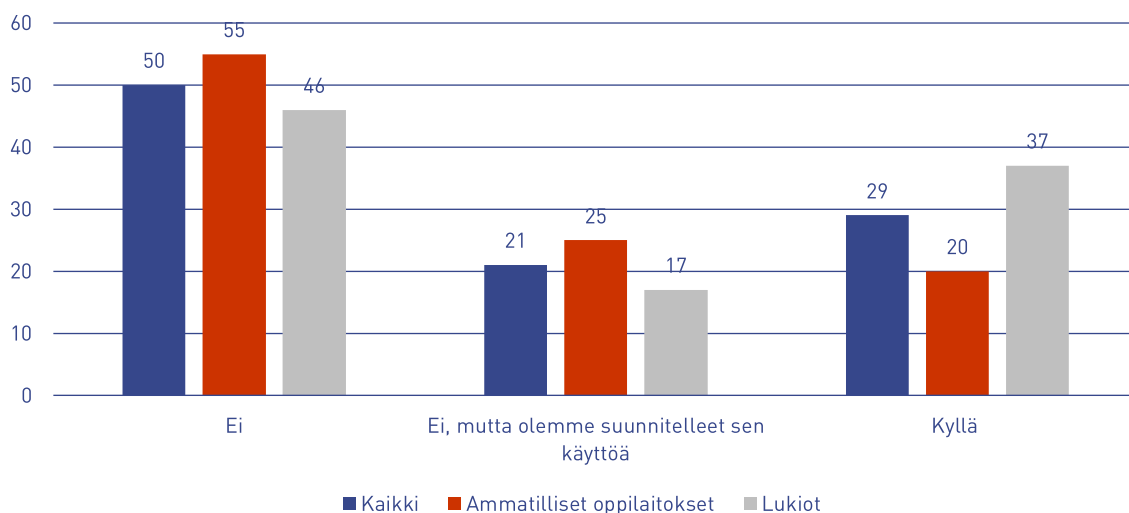
Ammatillisissa oppilaitoksissa, jossa kansainvälisyys on ollut enimmäkseen ulkomailla suoritettua työharjoittelua, on peruuntuneita harjoitteluja pyritty toteuttamaan virtuaalisin yhteyksin ulkomaille. Käytännössä suunnitteilla on ollut mm. yhteistyöoppilaitoksen kanssa yhteisiä oppitunteja yhteisistä aiheista. Oppilaitokset ovat järjestäneet yhteistä opetusta kansainvälisten kumppanien kanssa eri alustojen välityksellä ja erilaisia materiaaleja on jaettu Teamsin ja YouTuben kautta. Hankkeissa on järjestetty kansallisia ja kansainvälisiä webinaareja.

Opettajien välisissä Teamsin kautta tapahtuvissa tapaamisissa on suunniteltu yhteisiä alokohtaisia tehtäviä ja sovittu aikataulu, jossa kukin tehtävä toteutetaan sekä yhteinen aika, jolloin kaikki osallistujat ovat paikalla esim. Teamsin välityksellä. Lisäksi on käytetty itseopis-

keltavia verkkokursseja, opettajajohtoista etäopetusta sekä virtuaalisen työelämässä oppimisen päiväkirjaa.

Sekä lukioissa että ammatillisissa oppilaitoksissa sosiaalinen media ja eTwinning ovat kyse-lyvastausten mukaan eniten käytettyjä työvälineitä. Kolmasosa kaikista vastanneista on hyödyntänyt eTwinning-alustaa, lukiot hieman useammin kuin ammatilliset oppilaitokset. eTwinningin avulla on kartoitettu erilaisia yhteistyöprojekteja, etsitty kumppaneita omille hankkeille ja se on toiminut virtuaalisten hankkeiden työskentelyalustana. eTwinning-alusta on helpottanut 'myymään' virtuaalista yhteistyötä opettajille ja opiskelijoille.

eTwinning -alusta on havaittu hyväksi työkaluksi uusien kumppaneiden etsimiseen ja tapaami- seen myös kasvokkain verkon välityksellä. Virtuaalisessa eTwinning -hanketyössä on kuiten- kin syytä varautua siihen, että usein kumppanien motivoituminen hankkeen jatkamiseen voi vaihdella. Näin ollen kumppaneiden sitouttaminen tulee tapahtua ripeästi ja hankkeelle on syytä päättää yhteinen aihe nopeasti. Hankkeen fokus ei saa jäädä liian epämääräiseksi, vaan hankkeessa täytyy muodostaa selkeät yhteiset tavoitteet, joita kohti yhteisellä toiminnalla edetään, vaikka välineet olisivat kuinka toimivia tahansa.

KUVIO 4. OLETTEKO KÄYTTÄNEET ERASMUS+:AAN KUULUVAA ETWINNING-ALUSTAA? (%)

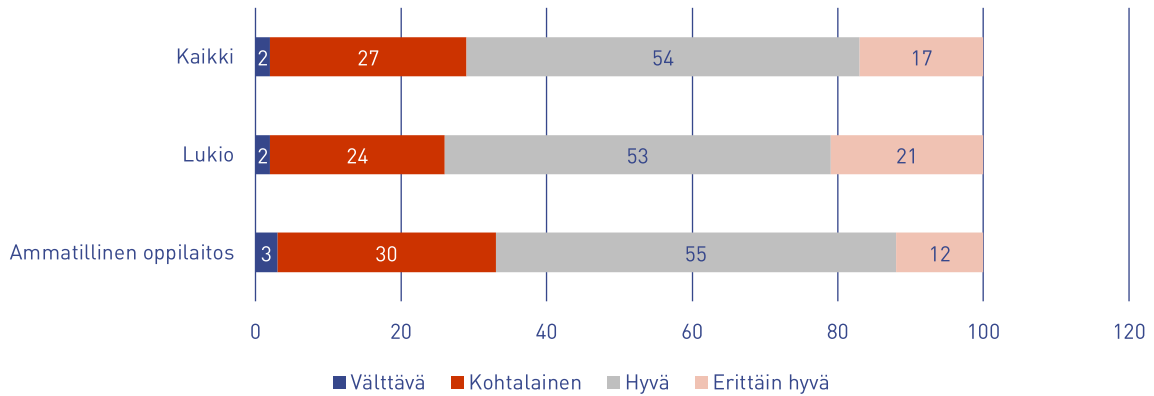
Oppilaitokset, erityisesti lukiot, ovat käyttäneet digitaalisia välineitä normaalissa arjen ope- tuksessaan jo pitkään. Koronapandemia toi digitaalisuuden myös kansainväliseen toimintaan ja on rohkaissut niiden käyttämiseen entistä enemmän. Eli toisin sanoen, kansainvälisyys ei ole lisännyt digitaalisuutta, vaan digitaalisuus on mahdollistanut kansainvälisen toiminnan oppilaitoksissa.

'Ne ovat tukeneet toisiaan. Digitaalisuus on organisaatiossamme tärkeää ja siitä on kehitty- nyt tärkeä osa opiskelijoiden opintopolkujen räätälöinnissä. Digitaalisten välineiden käyttö tukee myös kansainvälistä toimintaa ja sitä on voitu muokata kansainvälisen toiminnan tar- peiden mukaisesti.'

(avovastaus, lukio)

Valmiudet virtuaaliseen kansainväliseen toimintaan

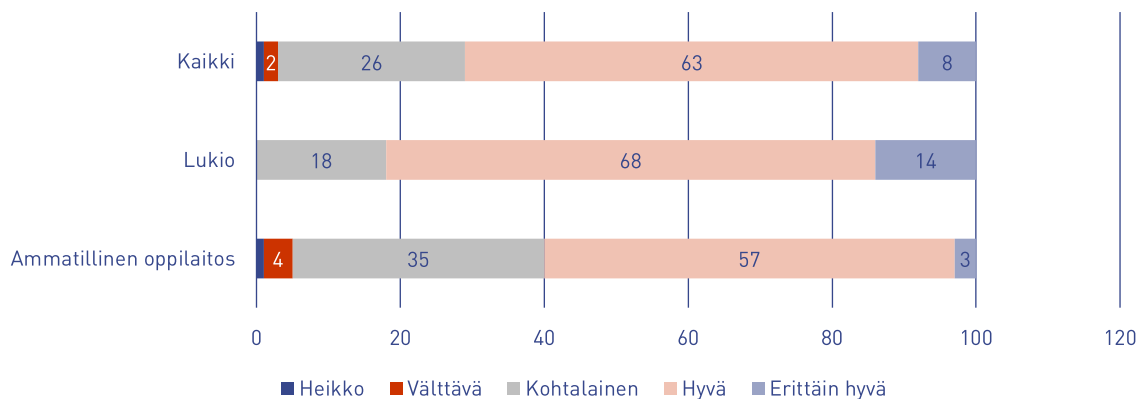
Digitaalisten välineiden osaaminen on Suomessa hyvällä tasolla. Kyselyn mukaan yli puolet kaikista vastanneista arvio osaamisensa hyväksi.

KUVIO 5. OMA DIGITAALISTEN VÄLINEIDEN OSAAMINEN (%)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) vuonna 2018 tekemässä tutkimuksessa todettiin, että alle 40 % Euroopan unionin alueella työskentelevistä opettajista tunsi olevansa valmiita käyttämään digitaalteknologiaa opetuksessa. (https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_fi) Suomessa valmiudet näyttäisivät siten olevan paremmat kuin EU:ssa keskimäärin.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös oman oppilaitoksensa henkilökunnan osaamista ja yli 60 % kaikista vastaajista arvioi sen hyväksi. Lukioissa, joissa suurin osa kyselyyn vastanneita on rehtoreita, arvioitiin oman henkilökunnan osaaminen hyväksi useammin kuin ammatillisissa oppilaitoksissa, jossa kansainvälisyysvastaavat olivat suurin vastaajaryhmä. Kyselyn mukaan rehtorit siten luottavat oppilaitoksensa opettajien osaamisen tasoon.

KUVIO 6. OPPILAITOKSEN HENKILÖKUNNAN DIGITAALISTEN VÄLINEIDEN OSAAMINEN (%)

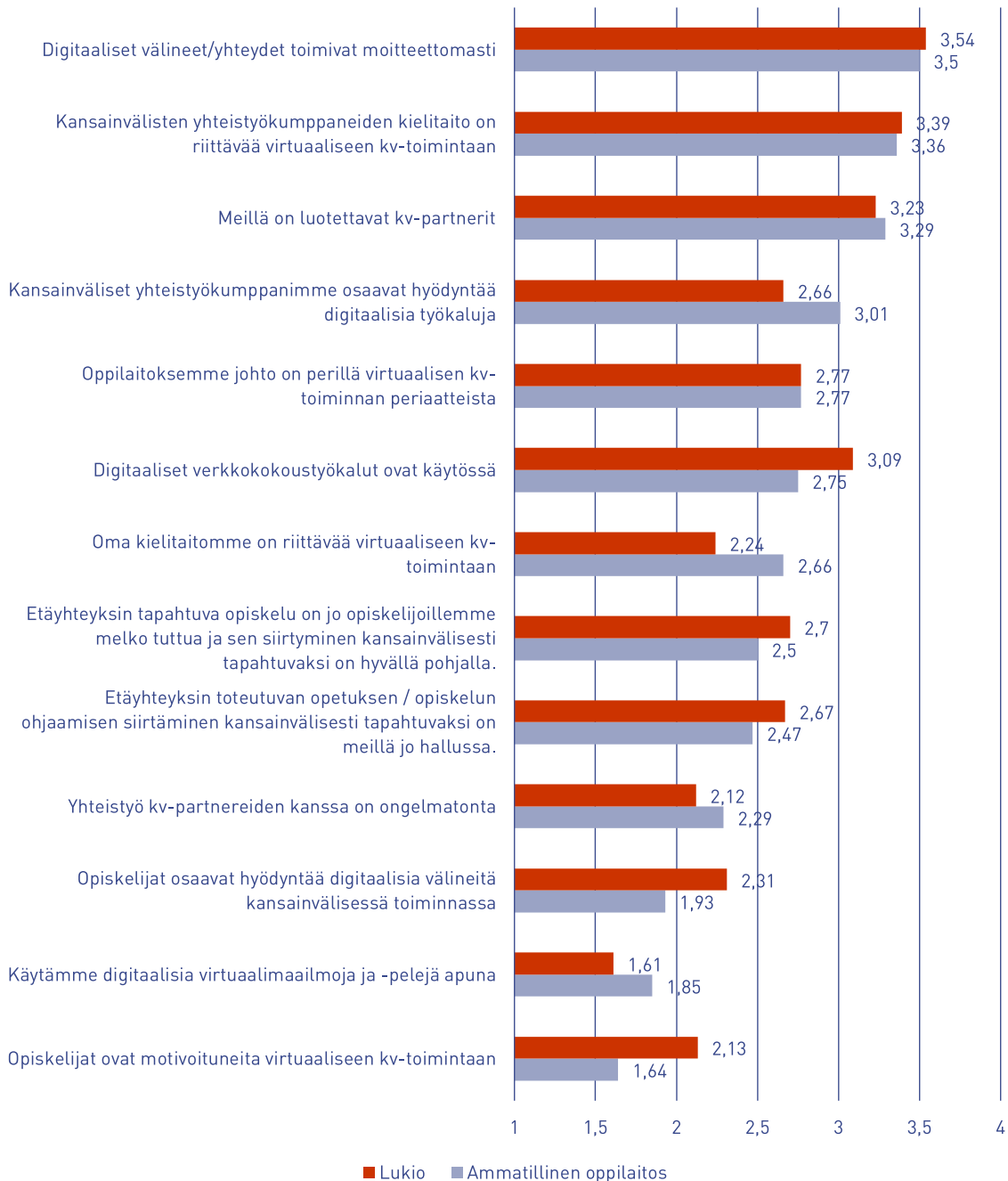
Tukea digitaalisten välineiden käyttöön omassa oppilaitoksessaan on saanut 66 % kyselyyn vastanneista. Useimmiten tuki on oppilaitoksen normaaliin toimintaan kuuluvaan it-tukea.

Kyselyn mukaan virtuaaliseen toimintaan suhteudutaan oppilaitoksissa siis positiivisesti. Yli puolet kyselyyn vastanneista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä aihetta koskevien väittämien kanssa (ks. taulukko 3, johon on koottu yhteen sekä lukioiden että ammatillisten oppilaitosten vastaukset). Suomalaisissa oppilaitoksissa on ollut hyvät valmiudet siirtyä etäyhteyksin toteutettavaan kansainväliseen toimintaan, erityisesti lukioissa etäyhteyksin tapahtuva opiskelu on ollut pitkään tuttua ja kansainvälinen toiminta vain rikastuttaa etäopiskelua. Tämä kävi ilmi myös haastatteluista. Opiskelijoiden motivaatioon virtuaalisen kansainvälisyystoimintaan ja digitaalisten välineiden osaamisen tasoon eivät kaikki kyselyyn vastanneet osaa ottaa kantaa. Alle puolet kyselyyn vastanneista pitää opiskelijoiden motivaatiota ja osaamista hyvällä tasolla.

TAULUKKO 3. VALMIUDET VIRTUAALISEEN KV-TOIMINTAAN (YHDESSÄ SEKÄ LUKION ETTÄ AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN VASTAUKSET)

	Täysin eri mieltä [%]	Jokseenkin eri mieltä [%]	Jokseenkin samaa mieltä [%]	Täysin samaa mieltä [%]	EOS [%]
Etäyhteyksin toteutuvan opetuksen / opiskelun ohjaamisen siirtäminen kansainvälisesti tapahtuvaksi on meillä jo hallussa.	7	22	37	24	10
Etäyhteyksin tapahtuva opiskelu on jo opiskelijoillemme melko tuttua ja sen siirtyminen kansainvälisesti tapahtuvaksi on hyvällä pohjalla.	5	20	36	35	4
Digitaaliset verkkokokoustyökalut ovat käytössä	1	2	19	72	6
Digitaaliset välineet/yhteydet toimivat moitteettomasti	1	7	37	49	6
Meillä on luotettavat kv-partnerit	5	7	29	43	16
Kansainväliset yhteistyökumppanimme osaavat hyödyntää digitaalisia työkaluja	2	17	39	16	26
Yhteistyö kv-partnereiden kanssa on ongelmatonta	3	16	46	17	18
Oma kielitaitomme on riittävää virtuaaliseen kv-toimintaan	1	6	29	59	5
Kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kielitaito on riittävää virtuaaliseen kv-toimintaan	1	14	39	33	13
Oppilaitoksemme johto on perillä virtuaalisen kv-toiminnan periaatteista	6	18	40	28	8
Opiskelijat ovat motivoituneita virtuaaliseen kv-toimintaan	5	28	32	8	27
Opiskelijat osaavat hyödyntää digitaalisia välineitä kansainvälisessä toiminnassa	14	20	32	16	18
Käytämme digitaalisia virtuaalimaailmoja ja -pelejä apuna	34	28	18	7	13

Tarkasteltaessa kyselyyn vastanneiden valmiuksia virtuaaliseen toimintaan **oppilaitostyy- peittäin** käy ilmi, että virtuaalisuus ja digivälineiden käyttö opetuksessa on hieman tutumpaa lukioille kuin ammatillisille oppilaitoksille. Myös opiskelijoiden motivaatio liittyen virtuaalisen kansainväliseen toimintaan arvioidaan korkeammaksi lukioissa kuin ammatillisissa oppilaitoksissa. Lukioissa kansainvälinen toiminta on perinteisesti ollut enemmän virtuaalista myös normaalioloissa, kun taas ammatillisissa oppilaitoksissa kansainvälisyys on tarkoittanut hyvin usein työelämäjaksoja ulkomailla eli fyysistä liikkuvuutta.

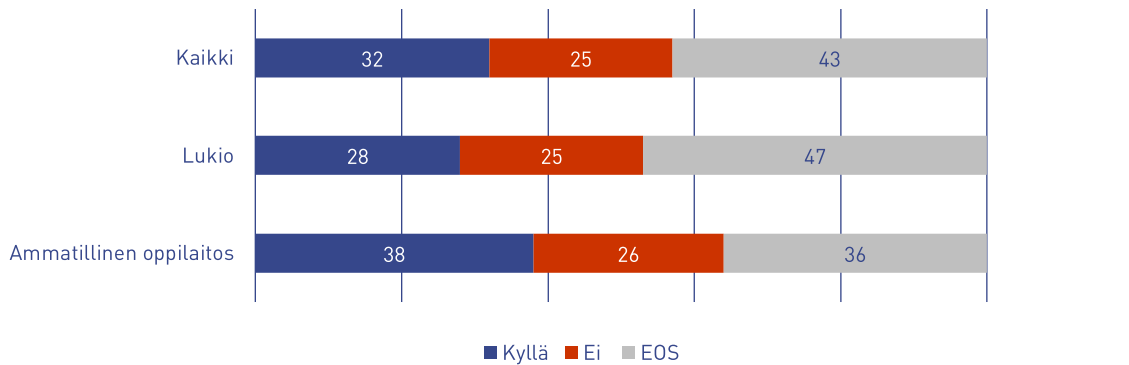

KUVIO 7. VÄITTÄMÄVASTAUKSET OPPILAITOSTYYPIN MUKAAN (KA. 1=TÄYSIN ERI MIELTÄ - 4 = TÄYSIN SAMAA MIELTÄ)

Monimuotoisuus liikkuvuuden uutena mahdollisuutena

Kyselyn perusteella syyskuussa 2020 vähän yli kolmasosa oppilaitoksista aikoo toteuttaa monimuotoliikkuvuutta (blended mobility) eli virtuaaliliikkuvuuden ja fyysisten ulkomaanjaksojen yhdistämistä, ammatilliset oppilaitokset hieman useammin kuin lukiot. Monimuotoliikkuvuus kytkettiin osaksi Erasmus+ -ohjelman toimintoja vasta syksyllä 2020 ja siksi siitä on vielä varsin vähän kokemusta tai malleja. Tämän vuoksi on tarve jakaa erilaisia kokemuksia ja malleja sitä mukaan kuin niitä syntyy, ja näin vähentää epävarmuutta. Osa kyselyyn vastanneista pohti tässä yhteydessä, että jos monimuotoliikkuvuuteen suunniteltu fyysinen liikkuvuusjakso ei pääsekään toteutumaan, niin haasteeksi voi muodostua motivaation ylläpitäminen. Toisaalta vastauksissa pohdittiin myös, että jos liikkuvuuden idea on matkustaa paikan päälle, niin voidaanko ylipäänsä puhua virtuaalisesta ”liikkuvuudesta”.

Selvityksen mukaan puolet lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista eivät vielä syyskuussa 2020 osanneet sanoa, aikovatko he toteuttaa monimuotoliikkuvuuksia ja neljännes oppilaitoksista vastasi, että he eivät suunnittele monimuotoliikkuvuuksia alkavana lukuvuonna.

KUVIO 8. LUKUVUODEN 20/21 AIKANA SUUNNITELMISSA VIRTUAALILIIKKUVUUDEN JA FYYSISET ULKOMAANJAKSOJEN YHDISTÄMISTÄ MONIMUOTOLIIKKUVUUDEKSI (%)

4 KOKEMUKSIA VIRTUAALISESTA KANSAINVÄLISESTÄ TOIMINNASTA

Selvityksen haastatteluosiossa, joka koski kuutta oppilaitosta, paneuduttiin syvemmin siihen, miten oppilaitoksissa on koettu nopea siirtyminen virtuaaliseen kansainväliseen toimintaan; miten innostusta on pidetty yllä ja mitä uutta oppilaitokset ovat tämän myötä oppineet. Lisäksi kartoitettiin myös mahdollisia haasteita, mitä toiminnan luonteen yhtäkkinen muutos on tuonut mukanaan.

Haastattelujen perusteella kokemukset virtuaalisesta toiminnasta ovat olleet enimmäkseen positiivisia. Esimerkiksi **lukioissa** koetaan, että virtuaalinen toiminta oppitunneilla monipuolistaa ja elävöittää opetusta. Haastatellun kansainvälisyyskoordinaattorin mukaan opettajia pitääkin rohkaista lisäämään virtuaalista kansainvälistä toimintaa. Virtuaalinen kansainvälinen toiminta opettaa monenlaisia taitoja tekniikan käytöstä viestintään. Lukioissa koetaan, että se kannattaisikin ottaa kiinteämmäksi osaksi oppituntien suunnittelua, vaikka toisinaan on vaikea löytää yhteistä aikaa yhteistyökumppaneiden kanssa käytäville etäpalavereille.

Ammatillisen oppilaitoksen kansainvälisyysvastaavan mukaan ensimmäiset kokemukset ovat osoittaneet, että sopivien virtuaalisten menetelmien avulla on mahdollista saada luotua kansainvälistä toimintaa lyhyessä ajassa kokonaisen luokan toiminnaksi. Toinen haastateltu kansainvälisyyskoordinaattori totesi, virtuaalinen hanketyö voi vahvistaa hankeyhteistyön laatua sitä kautta, kun hanketta ja yhteistyötä edistetään verkossa jatkuvasti, eikä yhteistyö painotu niin vahvasti kokouksiin.

Jos idea on helppo ja hyvin suunniteltu, niin se on vaivatonta toteuttaa.

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

Haastattelujen perusteella erityisesti **lukiossa** virtuaalista kansainvälisyyttä ei nähdä pelkästään poikkeusoloissa tehtävänä työnä, vaan oppilaitoksissa on tehty virtuaalista hanketyötä fyysisen liikkuvuuden ohella myös normaaliaikana. Virtuaalisuus on ollut yksi tapa tehdä kansainvälisyystyötä ja viedä hankkeita eteenpäin sekä vastata koulujen kansainvälistymishaasteisiin uuden LOPSin mukaisesti. Poikkeusoloissa tämä työn tekemisen muoto on vain korostunut, mutta se ei sinänsä ole kokonaan uutta toimintaa.

Mikä innostaa virtuaalisuuteen kv-toiminnassa?

Haastatteluissa kysyttiin esimerkkejä siitä, miten saada opettajat ja muu henkilöstö sekä opiskelijat innostumaan virtuaalisesta kansainvälisestä toiminnasta.

Haastatteluun osallistunut **ammattillisen oppilaitoksen** kansainvälisyysvastaava koki olevansa avainasemassa opettajien motivoinnissa: hänen tärkeä tehtävänsä on tukea opettajia virtuaalisessa kansainvälisyystoiminnassa. Yhteistyön opettajien kanssa pitää olla helppoa; kun opettajille annetaan valmiit tekniset välineet sekä tukea niiden käyttöön eikä jätetä opettajia yksin, niin heidät saadaan innostumaan asiasta. Kansainvälisyysvastaava on luonut toiminnalle edellytykset ja mahdollistanut sen, että kumppanit löytävät toisensa. Tämän jälkeen vastuu toteutuksesta on siirtynyt koulutusosalalle, missä on aloitettu pedagogisten sisältöjen

miettiminen. Lisäksi on tärkeää saada myös kansainvälisten kumppanikoulujen opettajat innostumaan toiminnasta; vuorovaikutus opettajien kesken on kaiken avain.

Meidän täytyy tiedottaa kv-ideoista henkilöstöömme laajasti ja positiivisella hengellä, jotta saisi opettajat innostumaan virtuaalisesta yhteistyöstä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. On valmistettava erilaisia valmiita ”paketteja/pohjia” mitä opettajat voivat käyttää, ettei heidän tarvitse aloittaa tyhjästä keksimään omia ideoita. Kv-toimisto auttaa alkuun ja on tukena. Pääpointti olisi tehdä aloitus hyvin helpoksi opettajille ja opiskelijoille.

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

Toisen ammatillisen oppilaitoksen kansainvälisyysvastaava kertoi, että virtuaalinen toiminta on osoittanut alakohtaisten kansainvälisyysvastaavien olevan toimipaikkakohtaisia toimivampi ratkaisu. Se, että kansainvälisyysvastaava ns. puhuu alan kielellä eli tuntee alan, edistää sekä opettajien että opiskelijoiden motivoitumista kansainväliseen toimintaan. Hyviä kokemuksia on kyseisessä oppilaitoksessa kertynyt myös siitä, että eri koulutusaloilta ja eri tehtävistä on koottu henkilöstöä mukaan hankkeiden toteutuksiin.

Haastatteluihin osallistunut **lukion** kansainvälisyyskoordinaattori nosti esiin, että motivaatiota toimintaan lisää ymmärrys, että kansainvälisyys ei ole pelkkää liikkuvuutta, vaan koulua voidaan oikeasti kehittää ja samalla tuoda erilaisia toimijoita yhteistyöhön. Kyseisessä lukiossa tehdään korkeakoulu- ja työelämäyhteistyötä kansainvälisen hankkeen puitteissa. Oppiaineet ja erilaiset organisaatiot ylittävä yhteistyö motivoi opettajia. Kun eri oppiaineiden opettajat pääsevät tekemään hankkeissa yhteistyötä, niin tulokset ovat parempia ja innostus on korkealla.

Sekä lukioiden että ammatillisten oppilaitosten haastatteluihin osallistuneet painottivat, että opiskelijalle virtuaalisen kansainvälisyystoiminnan tulisi olla hauska ja innostava tapa opiskella riippumatta siitä, johtaako se lopulta fyysiseen liikkuvuusjaksoon vai ei.

Haasteena on hankkeissa opiskelijoiden motivointi: yleensä liikkuvuus toimii motivaattorina itse toimintaan. Oppituntien ulkopuolista virtuaaliryöskentelyä ei koeta niin kiinnostavana, että siihen osallistuttaisiin - ainakaan säännöllisesti. Mikäli hanke on osa oppituntiryöskentelyä, se toimii parhaiten (kaikki osallistuvat). Sen haasteena on kuitenkin yhteistyön rakentaminen siten, että löytyy yhteistyökumppanit, joilla on samanlaisia ideoita samaan aikaan toteutettavaksi. Pakollisten kurssien sisään rakennettuna tulisi kaikkien opiskelijoiden ulottuville.

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa nähtiin tärkeäksi, että virtuaalinen kansainvälisyys integroituu osaksi opintoja ja osaaminen, mitä kussakin toiminnossa tehdään, tunnustetaan opiskelijoita hyödyttävällä tavalla.

Vaikka kansainvälisyys tapahtuukin omassa luokassa, niin sen täytyy tulla näkyväksi osaksi opintoja - johtaa kurssin suorittamiseen tai opintopisteisiin.

(haastateltu kv-koordinaattori, lukio)

Tärkeintä tässä on se, että virtuaaliset osuudet saadaan selväksi osaksi ammatillisia tai YTO-opintoja, jolloin ne tunnustetaan osaksi opintoja. Näin sekä opiskelijoiden että opettajien motivaatio säilyy toimintojen edetessä.

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

Etenkin **ammattillisissa oppilaitoksissa** korostettiin, että kun oppilaitoksen kansainvälisyystiimi luo virtuaaliselle toiminnalle kehykset ja mahdollistaa toteutuksen, niin opettajien on helppo aktivoida opiskelijat toimintaan. Haastatellut kansainvälisyysvastaavat luottavat siihen, että opettajilla riittää pedagogista osaamista opiskelijoiden ohjaamiseen siten, että yhteistyö kansainvälisten opiskelijoiden kanssa onnistuu myös virtuaalisesti.

Virtuaalisesta toiminnasta ei myöskään kannata tehdä liian pitkäkestoisia tai opiskelijalle vaikeaa tapahtumaa. Luonnollisesti on myös vaikeampaa saada ryhmät pysymään koossa virtuaalisilla alustoilla. Ohjeiden tulisi olla niin selkeitä, että opiskelijat saavat helposti kiinni siitä, mitä heiltä odotetaan. Lisäksi ennen kirjallista virtuaalista yhteistyöskentelyä opiskelijoiden kannattaa tavata Zoomin tai muun alustan kautta kasvokkain. Yhteistyötä on hyvä tehdä pienissä ryhmissä, askel kerrallaan edeten ja huomioida opiskelijoiden erilaiset sosiaaliset valmiudet.

Kulttuurien väliset erot voivat motivoida opiskelijoita, mutta aiheen pitää olla myös mielenkiintoinen ja liittyä opiskelijan omaan elämään edes jollain tasolla. Eräessä **lukiossa** toteutettiin kansainvälinen sosiaalisen median kurssi virtuaalisesti ja haastatellun rehtorin mukaan se onnistui hyvin koska se on nuorille tuttu aihe.

Tampereen klassillinen lukio ja lyseon lukio: Leirikoulu Ranskaan virtuaalisena

Tampereella kaksi lukiota, klassillinen lukio ja lyseon lukio lähtivät kehittämään peruuntuneen leirikoulumatkan tilalle virtuaalista leirikoulua.

- Opettajat Ranskassa ja Suomessa kokosivat tahoillaan noin 20 hengen opiskelijaryhmät
- Suomessa hyödynnettiin Moodle-alustaa tehtävien jaossa, Ranskassa vastaava tehtiin kirjallisesti
- Yhteydenpitotavat on hahmoteltu Moodle-alustalle
- Välineinä sähköposti, videot, PowerPoint -esitykset, Teams-kokoukset
- Moodlessa olevien videoiden ym. muiden linkkien avulla opiskelija laatii oman esityksenä ja voi näin ollen kehittää vieraan kielen kuuntelu-, kirjoitus-, ja lukutaitoaan
- Kielen oppiminen motivoi yhteydenpitoa opiskelijoiden kesken

Kohti tasa-arvoisempaa ja ympäristöystävällisempää toimintaa?

Sekä haastatteluissa että kyselyn avovastauksissa selvitykseen osallistuneet nostivat virtuaalisen kansainvälisyystoiminnan innostavimmaksi piirteeksi kestävästä kehityksestä edistämisen fyysisen liikkuvuuden ollessa vähäistä tai puuttuessa kokonaan. Toinen merkittävä tekijä on toiminnan tasa-arvoisuus. Oman oppilaitoksen tiloissa tapahtuva ja opetukseen integroitu kansainvälisyys antaa laajemmalle joukolle mahdollisuuden osallistua. Erään haastatellun lukion kansainvälisyyskoordinaattorin mielestä virtuaaliliikkuvuus on nimenomaan tasa-arvoinen tapa kansainvälistyä. Nyt esimerkiksi opiskelijat, joilla on ollut taloudellisesti tiukkaa, voivat paremmin osallistua. Osallistujamäärissä ei ole rajoituksia,

joten yhä useampia pääsee mukaan toimintaan ja vaikuttavuus voi olla suurempaa kuin mitä fyysisellä liikkuvuudella saavutetaan; yhä useampi omaksuu suvaitsevaisuuden opintojensa aikana.

Myös aroille opiskelijoille virtuaalisuus voi olla hyvä asia; kun aloitus on virtuaalinen se voi rohkaista monia opiskelijoita hakeutumaan myös fyysiseen liikkuvuuteen. Sekä lukioissa että ammatillisissa oppilaitoksissa on havaittu, että virtuaalisessa kansainvälisyystoiminnassa ihan erilaiset opiskelijat ovat aktiivisia kuin ne opiskelijat, jotka hakeutuvat fyysiseen liikkuvuuteen.

On rohkaisevaa, että niin moni opiskelija saa kv-kokemuksen matkustamatta. Vaikuttavuus on paljon suurempi kuin kansainvälisyys on mukana koulun arjessa. Nekin opiskelijat, jotka eivät muuten lähtisi ulkomaanjaksolle saavat virtuaalisessa toiminnassa kansainvälisiä työelämätaitoja ja elinikäisen oppimisen taitoja. Nekin, jotka eivät uskalla lähteä, niin he saavat jopa 3-vuotisen kansainvälisen kokemuksen omassa koulussaan.

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

Haastatellun **lukion** kansainvälisyyskoordinaattorin mielestä virtuaalinen kansainvälisyystoiminta valtaa yhä enemmän alaa myös normaalioloissa – useampi koulu voi helpommin lähteä mukaan kansainväliseen hanketyöhön, kun välttämättä ei tarvitsekaan varata aikaa ja resursseja mm. opettajien ulkomaanjaksolle. Lisäksi hankkeissa opettajilla on tasavertaisemmat mahdollisuudet osallistua esimerkiksi aloituskokouksiin, kun kokoukset tapahtuvat verkon välityksellä. Keskeistä on löytää luotettavat hankekumppanit ja hyvä aihe.

Virtuaalisuuden myötä kansainvälisyys mielletään yhä enenevässä määrin myös muuna toimintana kuin liikkuvuutena. Oppilaitosten toiminnassa painopiste on asenteisiin liittyvässä kasvatuksessa ja kotikansainvälisyudessa. Virtuaalinen yhteistyö ja hanketoiminta on siten laajentanut oppilaitosten näkökulmia kansainvälisyyteen, ja verkostot voivat ulottua maantieteellisesti hyvinkin kauas.

Keuda: ”My day in my culture” – virtuaaliprojekti

Keuda on Keski-Uudenmaan johtava nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen järjestäjä, jossa on aktiivisesti kehitetty ja kokeiltu uudenlaista kansainvälistä toimintaa.

Keudassa on ollut käynnissä kokonaan virtuaalinen kansainvälinen projekti, jossa

- Englannin kielen tunneilla opiskelijat tutustuvat toisen maan kulttuuriin ja toisiinsa WhatsApp – sovellusta tai muuta pikaviestinsovellusta käyttäen. Projekti liittyy opintoihin ja tunneilla toimimisen kautta projektiin saadaan mukaan paljon opiskelijoita.
- Opiskelijoille annetaan 5 viikon ajan joka viikko tai 2 viikon ajan useasti viikossa erilaisia tehtäviä, jotka he jakavat pikaviestinsovelluksen välityksellä toisilleen pienryhmissä. Projektin aikana pidetään myös luokkien välisiä Teams-puheluita.
- Opettajan rooli on seurata, ohjata ja tukea opiskelijoiden työtä sekä antaa tehtävät. Tavoitteena on, että opiskelijat itse ovat pääosassa.
- Opettaja saa oman kansainvälisen opettajakontaktin, jonka kanssa hän toteuttaa yhteisopettajuutta.
- Kansainvälisyysvastaavat mahdollistavat yhteistyön aloittamisen hankkimalla kumppanit, olemalla tekninen tuki, tuomalla tiedoksi innostavia ideoita ja jatkokehittämällä projekteja yhdessä opettajien kanssa.
- Koska toteutus on täysin virtuaalinen, sen toiminta ei keskeydy, vaikka pandemia pitkittyisi.

5 VIRTUAALISEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN KRIITTISET PISTEET

Selvityksen haastatteluosuudessa ja myös kyselyssä kartoitettiin mitä haasteita tai esteitä on noussut esille, kun pandemian vuoksi on käynnistetty pikaisesti virtuaalista kv-toimintaa.

Useat haastatelluista kokivat ymmärrettävästi haasteeksi sen, että toiminnalle ei vielä alkusyksystä ollut olemassa malleja eikä riittävästi kertyneitä kokemuksia. Kevät 2020 oli oppilaitoksille raskas, eikä monilla opettajilla ollut intoa ja energiaa lähteä suunnittelemaan virtuaalista kansainvälistä yhteistyötä. Muutamissa kyselyn avovastauksissa ilmeni se väsymys ja turhautuminen, mitä kevään 2020 etäopetus ja suunniteltujen toimintojen peruuntuminen aiheutti sekä opettajissa että opiskelijoissa. Joillekin kansainvälisen toiminnan ylläpitäminen pelkästään virtuaalisesti tuntui kyselyn mukaan mahdottomalta haasteelta alkusyksystä 2020. Myös epävarmuus fyysisten ulkomaanjaksojen toteutumisesta keväällä 2021 mietitytti, kun pohdittiin monimuotoliikkuvuuksia.

Virtuaaliset Erasmus+ liikkuvuusjaksot ovat haastavia, kun niihin täytyy pakollisena yhdistää myös fyysinen liikkuvuus. Entä, jos fyysisiä liikkuvuuksia ei kyetä ensi keväänäkään tekemään? Tällöin myös kaikki virtuaalisen osion eteen tehty työ menee "hukkaan", eikä liikkuvuustukea pystytä käyttämään lainkaan.

(Avovastaus, ammatillinen oppilaitos)

Haastatteluiden mukaan olemassa olevat yhteistyösuhteet korostuvat virtuaalisessa kansainvälisyudessa. Uusien verkostojen ja suhteiden luominen koetaan hankalaksi pelkästään virtuaalisesti. Muutamit haastatellut myös mainitsivat, että virtuaalinen hanketyö on hidasta ja vaatii joustamista muun muassa aikataulujen kanssa. Eri aikavyöhykkeillä toimiminen, erityisesti Euroopan ulkopuolelle suuntautuviissa hankkeissa, tuo omat haasteensa virtuaalisesti tapahtuvaan yhteistyöhön; kasvokkain tapahtuvan etätyöskentelyn mahdollistaminen koulun arjessa ei aina ole helppoa. Hankekoordinaattoreiden tapaamiset on yleensä kyetty järjestämään, mutta opiskelijoille yhteisen ajan löytäminen on vaikeampaa.

Monella toisen asteen opiskelijalla motivaatio kansainväliseen toimintaan on perustunut fyysiseen liikkuvuuteen ja pelkästään virtuaalinen toiminta ei kaikkia motivoi. Myös osa oppilaitosten opettajista ei koe virtuaalista kansainvälisyystoimintaa mielekkääksi, koska konkretia eli ihmisten kohtaaminen puuttuu. Näin ollen siihen ei myöskään välttämättä olla aina valmiita panostamaan aikaa ja resursseja.

Virtuaalinen kansainvälisyystoiminta vaatii omaa osaamista ja resursseja; osalle toiminta on itsestään selvää ja osalla on vaikeuksia päästä alkuun. Kansainvälisten partnereiden digiosaamisessa on eroja, eikä laitteisto ole välttämättä yhtä kehittyntä kuin meillä Suomessa. Kaikki haastateltavat korostivat, että virtuaalinen hanketyössä pohjana on vahvat pitkäaikaiset verkostot – ei juurikaan uusia toimijoita. Uusien ja tuntemattomien kanssa virtuaalinen hanketyö koetaan hankalaksi toteuttaa. Uusien kumppaneiden löytäminen verkon kautta ei kuitenkaan ole mahdotonta. Eräässä **ammatillisessa oppilaitoksessa** on järjestetty koordinaattoreiden kesken kokouksia, joissa on vaihdettu hyviä käytäntöjä ja niistä on myös löytynyt hyvin uusia kumppaneita.

Eräs haastateltu lukion opettaja kertoi, että jatkuva etäyhteyksien tapahtuva yhteistyö on intensiivistä ja kuormittaa eri tavalla kuin fyysiset kokoukset. Hyvä puoli fyysisissä kokouksissa on ollut se, että osallistuja on poissa omasta arjesta ja pystyy helpommin keskittymään hanketyöhön.

Oppilaitoksissa odotetaan paluuta normaaliaikoihin pandemian jälkeen. Eräässä **haastatellun osallistuneessa ammatillisessa oppilaitoksessa** nähtiin, että virtuaalisuus ja fyysinen liikkuvuus liittyvät kiinteästi toisiinsa; poikkeusoloissa on pitänyt saada oma koulu ja kumppanikoulu tekemään virtuaalisesti yhteistyötä niin, että yhteydet on jo valmiiksi luotu fyysisistä liikkuvuusjaksoa varten. Tällä tavalla tietoisuutta kansainvälisyydestä pidetään yllä myös poikkeusoloissa. Näin ollen virtuaalinen kansainvälinen toiminta nähdään väliaikaisena kimmokkeena varsinaiselle liikkuvuudelle. Tämä tuli esiin myös monessa **lukioiden** haastattelussa.

Lisäksi haastatteluissa nousi esiin, ettei virtuaalisuudella päästä niin suuren henkilökohtaiseen kasvukokemukseen kuin fyysisessä liikkuvuudessa. Jos toiminta olisi pelkästään virtuaalista niin todennäköisesti menetettäisiin paljon. Virtuaalisuus on myös niin suunnitelmallista, että se spontaanisuus mikä fyysisissä kokouksissa on läsnä, puuttuu. Tämän takia uuden luominen ja innovointi koetaan ajoittain kömpelöksi virtuaalisessa ympäristössä. Virtuaalisissa kokouksissa edetään liian orjallisesti valmiin agendan mukaan.

'Virtuaalisuus on aika kaksiulotteista, virtuaalisuudesta puuttuu se lämmön ja valon tuntu iholla, joka siellä toisessa ympäristössä on ja ne tuoksut ja maut ja ne äänimaisemat ja kaikki se, ja myöskin ihmisistä se sellainen 360 astetta-kokemus jää puuttumaan...'

(haastateltu kv-vastaava, ammatillinen oppilaitos)

6 LOPUKSI

Syyskuussa ja lokakuussa 2020 toteutetun selvityshankkeen pääkysymykset olivat:

- Miten kansainvälisyystyö on jatkunut poikkeustilanteessa? Mitä oppilaitoksissa on tehty kansainvälisyyden ylläpitämiseksi?
- Mikä on edesauttanut sitä, että virtuaalista kansainvälisyystyötä on pystytty jatkamaan?
- Millaisia esteitä kansainvälisen toiminnan jatkamiselle poikkeustilanteessa on ollut?
- Millaista osaamista virtuaalisesti toteutettu kansainvälinen yhteistyö on tuottanut?
- Kuinka laajaa/aktiivista virtuaalinen kansainvälinen yhteistyö on ollut?

Tilanne kehittyi nopeasti ja se mikä oli todellisuutta syksyllä 2020, on todennäköisesti muuttunut monessa selvitykseen osallistuneessa oppilaitoksessa. Vielä syksyllä vallinnutta epävarmuutta on tämän julkaisun ilmestymisen aikaan lievennetty erilaisilla ohjeistuksilla. Tästä huolimatta tämä raportti pyrkii valottamaan sitä, millaista virtuaalinen kansainvälisyystoiminta oli syksyllä 2020 toisen asteen oppilaitoksissa ja miten se koettiin silloin.

Selvityksen mukaan oppilaitokset jatkoivat kansainvälistä toimintaansa myös poikkeusoloissa. Etenkin lukioissa, joissa kansainvälisyys oli usein perustunut jo aiemminkin virtuaaliseen toimintaan, oli luontevaa jatkaa jo alkaneita hankkeita digitaalisin välinein. Opiskelijoita kannustettiin verkon yli tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja henkilöstö jatkoi oppilaitosten kehittämistyötä erilaisten digitaalisten alustojen välityksellä.

Ammatillisissa oppilaitoksissa pandemia keskeytti tai peruutti ulkomaille suuntautuvat työelämässä oppimisen jaksot ja oppilaitosjaksot, mikä johti siihen, että vaihtoehtoisia ratkaisuja oli kehitettävä. Helppoa se ei ole ollut; monissa oppilaitoksissa oltiin huolissaan siitä, miten motivoida opiskelijoita ja myös opettajia jatkamaan kansainvälistä yhteistyötä, kun fyysisille liikkuvuusjaksoille ei päästykään.

Kansainvälisen yhteistyön jatkumista ovat edesauttaneet hyvät kumppaniverkostot ja oppilaitosten kansainvälisyysvastaavien sitkeä työ opettajien motivoimiseksi ja hanketyön helpottamiseksi. Sekä lukioissa että ammatillisissa oppilaitoksissa kansainvälisyystyö on integroitu kiinteästi opintoihin siten, että opintopisteitä ja suorituksia kertyy, vaikkei fyysiset matkat toteutuneet.

Esteeksi virtuaaliselle kansainvälisyystyölle jotkin oppilaitokset kokivat virtuaalisen hanketyön työläyden ja ajankäytön ongelmat. Verkon yli tapahtuvat kokoukset ja seminaarit koettiin työläiksi suunnitella ja järjestää. Lisäksi selkeitä ohjeistuksia ei vielä alkusyksystä 2020 ollut saatavissa, mutta syksyn mittaan saatiin tarkempia ohjeita ja järjestettiin webinaareja ja koulutuksia.

Oppilaitoksissa on kuitenkin sisäistetty se, kuinka tasa-arvoistavaa virtuaalinen kansainvälisyys on. Entistä useampi opiskelija ja henkilöstön edustaja pystyy osallistumaan kansainväliseen toimintaan, kun se tapahtuu oman oppilaitoksen puitteissa. Virtuaalinen hanketyö on myös opettanut monia teknisiä taitoja ja ihan uudenlaista viestintäosaamista on kertynyt.

Virtuaalinen kansainvälinen yhteistyö ei vielä kyselyn toteuttamisen aikaan ollut vakiinnuttanut asemaansa enemmistössä toisen asteen oppilaitoksissa. Lähes 40 prosentilla kyselyyn vastanneista oppilaitoksista oli kyllä ollut siitä kokeiluja, mutta sekä kyselyistä että haastat-

teluista kävi ilmi, että paluuta ns. normaaliin eli fyysiseen liikkuvuuteen odotettiin kovasti. Vaikka tasa-arvoisuuden ja kestäväen kehityksen kannalta virtuaalinen toiminta nähdään tavoiteltavana, kokivat monet, että ihmisten tapaaminen livenä ja eri kulttuurien kokeminen paikan päällä on jotain, mitä ei kannattaisi menettää.

Virtuaalisen kansainvälisyystoiminnan kehittäminen oli syksyllä 2020 vasta alussa. Koke-
muksia ja oppimista virtuaaliseen toimintaan kertyy koko ajan ja tämänkin selvityksen toista-
minen vuoden 2021 aikana varmasti tuottaisi hyvin erilaisia tuloksia – kaikki uusi vaatii aikaa.
Selvityksen tukena on toiminut asiantuntijaryhmä, johon kuului Opetushallituksen asiantun-
tijoiden lisäksi Kalle Juuti Helsingin yliopistosta, Sanna Ruhalahdi Tampereen yliopistosta,
Anne-Mari Behm Samiedusta ja Teijo Päckilä Seinäjoen lukiosta. Kiitämme lämpimästi kaik-
kia asiantuntijoita.

Vinkkejä virtuaaliseen kansainväliseen toimintaan

- Hyödynnä oppilaitoksen kansainvälisyysvastaavien osaamista ja kontakteja
- Aloita pienistä kokeiluista ja suunnittele hyvin; verkkoalustoilla työskentely kansainvälisten kumppaneiden kanssa on sujuvampaa, kun toiminnalla on selkeä rakenne
- Testaa erilaisia toimintatapoja ja työkaluja
- Opettajien välisen yhteyden rakentaminen luo yhteistyölle kestävä perustan
- Integroi toiminta osaksi opetusta ja opintoja
- Suunnittele toiminta ja tehtävät riittävän helpoiksi toteuttaa
- Tee hanke yhteistyössä eri oppiaineiden tai koulutusalojen kanssa
- Käytä videoyhteyttä: se luo tunnetta aidosta kohtaamisesta
- Mahdollista ajasta riippumaton toiminta

Muista myös:

- Tietoturva; esim. opiskelijoiden esittelyt YouTubessa eivät täytä tietoturva vaatimuksia
- Eritasoista aktiivisuutta edellyttävät roolit ovat reiluja opiskelijoille
- Projektimaisuus; alku - työskentely - loppu -työvaiheet
- Hyödynnä etäopetuksessa testattuja toteutusmalleja
- Saavutettavuusdirektiivi, mikäli aineisto on pysyvästi tarjolla

Esimerkkejä oppilaitosten virtuaalisesta kv-toiminnasta:

- Paikallisen tuotteen tai tekniikan opettaminen videoyhteydellä, (esim. paikalliset leivonnaiset)
- Matkailuopiskelijoiden virtuaalimatkat
- Englannin kurssin language café tai ammattialan fasilitteettien esittely (esim. rekkojen esittely logistiikkaopiskelijoiden kesken)
- Kahvihetket, teemaluennot tai keskustelutilaisuudet kansainvälisten opettajien kesken
- Virtuaaliset vierailut kansainvälisen verkoston kesken

HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ:

Ohje monimuotoliikkuvuuteen Erasmus+ ohjelman ammatillisen koulutuksen liikkuvuus-hankkeissa:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/erasmus-ka1_virtuaalinen-liikkuvuus_ohje_2112020.pdf

Kouluopetuksen eurooppalainen verkkofoorumin kysely verkko- ja etäopiskelusta:

<https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/viewpoints/surveys/survey-on-online-teaching.htm>

Euroopan komission digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelma 2021-2027:

https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_fi

Verkko-opetuksesta:

<https://mitpress.mit.edu/books/manifesto-teaching-online>

Digitalisaatiosta ja kansainvälisyydestä:

<https://www.aoc.co.uk/pandemic-possibility-can-digitalisation-help-internationalisation>

Virtuaalisista vaihdoista ja kotikansainvälisyydestä:

<https://www.eaie.org/blog/virtual-exchange-internationalisation-at-home.html>

Verkkajulkaisu
ISBN 978-952-13-6732-8
ISSN 1798-8926

Opetushallitus
www.oph.fi